

ЮРИДИЧНА ОСВІТА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНА З ОХОРОНОЮ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Статтю присвячено дослідженню проблемних питань професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ, діяльність яких пов'язана з охороною громадського порядку в сільській місцевості, і визначенню шляхів подолання цих проблем. Акцентовано увагу на пріоритеті юридичної освіти в підготовці відповідної категорії правоохоронців.

Ключові слова: юридична освіта, професійна підготовка, органи внутрішніх справ, громадський порядок, охорона громадського порядку, сільська місцевість.

Статья посвящена исследованию проблемных вопросов профессиональной подготовки сотрудников органов внутренних дел, деятельность которых связана с охраной общественного порядка в сельской местности, и определению путей преодоления таких проблем. Акцентируется внимание на приоритете юридического образования при подготовке соответствующей категории правоохранителей.

Ключевые слова: юридическое образование, профессиональная подготовка, органы внутренних дел, общественный порядок, охрана общественного порядка, сельская местность.

The article deals with the issues of the professional training of police officers, involved in the protection of public order in the rural areas, and the ways to overcome them. The attention is focused on the priority of legal education training of law enforcement officers.

Key words: legal education, professional training, internal affairs bodies, public order, protection of public order, rural areas.

Вступ. З часу набуття Україною незалежності триває реформування вищої освіти, зокрема вищої юридичної освіти. Своєю чергою, реформування вітчизняної вищої юридичної освіти визначається прагненням вищої школи стати частиною європейського та світового освітнього простору. Новий етап розвитку української вищої освіти розпочався з ухвалення в 2014 році Закону України «Про вищу освіту» [1]. Зазначимо, що реформування юридичних інститутів також є неможливим без приведення законодавства у відповідність до європейських стандартів.

В Україні відбувається процес становлення вищої юридичної освіти як системи, що ґрунтується на принципово нових теоретичних, методологічних та організаційних засадах. Підготовка сучасних юристів – це підготовка фахівців широкого профілю, які одночасно володіють не лише правовою культурою (правовими знаннями в галузі юридичних наук, практикою застосування законодавства), а й мають здібності до аналітичного оцінювання ситуацій, обізнані з державним управлінням, економікою, інформаційними технологіями тощо. Самовизначення майбутніх юристів як професіоналів, тобто їхня соціально-професійна зрілість, є показником якості підготовки особистості до професійної діяльності.

Сьогодні існує потреба в глибокому аналізі наявних проблем, що з'являються в процесі реформування вітчизняної вищої юридичної освіти. Дослідженню цих питань присвячено праці О. Бандурки, С. Гусарєва, В. Гошовського, В. Зеленецького, С. Ківалова, М. Костицького, М. Кравчука, О. Кузьменко, Н. Нижник, С. Ніколаєнка, В. Опришка, Р. Петрова, П. Рабіновича, О. Скакун, В. Сушенка, В. Тація, О. Тихомирова, Ю. Шемшученка та інших учених.

Проте, попри значну кількість наукових доробків з питань вищої юридичної освіти, у процесі реформування залишається низка невирішених питань, які потребують подальшого вивчення, зокрема, що стосуються професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ, діяльність яких пов'язана з охороною громадського порядку в сільській місцевості.

Постановка завдання. Метою та завданням статті є дослідження проблем стосовно професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ, діяльність яких пов'язана з охороною громадського порядку в сільській місцевості, і визначення шляхів їх подолання.

© МЕЛЬНИК В.І. – аспірант кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін Інституту права та суспільних відносин (Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»)

Виклад основного матеріалу. Професійне майбутнє юриста безпосередньо залежить від рівня отриманої ним вищої освіти, яка повинна надати не лише знання та навички, а й закласти ціннісну та світоглядну базу. На жаль, відсутність ефективної взаємодії між юридичними школами та професійним юридичним середовищем не сприяє підняттю рівня юридичної освіти та якості людського капіталу у сфері юриспруденції [2].

11 травня 2016 року Президент Асоціації правників України (далі – АПУ) Денис Бугай у ході роботи круглого столу «Реформування юридичної освіти: питання структурування» акцентував увагу на важливості проведення експертних обговорень за участі як юристів-практиків, так і провідних учених, представників різних юридичних шкіл, щоб виробити консолідовану концепцію удосконалення вітчизняної юридичної освіти. Крім того, було презентовано результати опитування членів АПУ щодо реформи вищої юридичної освіти. Так, відповідаючи на питання щодо найоптимальнішої концепції реформування юридичної освіти, за збереження наявної системи висловилися майже 40% опитаних, за введення наскрізної магістерської програми на 4,5–5 років – близько третини, ідею введення лише трирічної магістерської програми з права з можливістю надходження випускників будь-яких бакалаврських програм з одночасною ліквідацією бакалаврату з права підтримало близько чверті респондентів [3].

На думку головного експерта проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» Марка Сегала, яку б концепцію реформування не було обрано, важливо, щоб студенти отримували належні практичні знання та навички. Своєю чергою координатор проектів ОБСЄ в Україні Наталія Ступницька переконана у важливості розробки уніфікованих методів викладання правничих дисциплін і налагодження діалогу з правничими школами [3].

Основним завданням юриста, на нашу думку, є утвердження верховенства права через захист прав і свобод особи. Одним із заходів, що сприяє досягненню поставленої мети, є презентація дистанційного курсу Європейської програми навчання у сфері прав людини для представників юридичних професій (HELP: Higher education for legal professionals) «Вступ до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Європейського суду з прав людини», яка відбулася в м. Києві 9 грудня 2015 року. На думку голови відділу Східного партнерства, Директора прав людини Ради Європи Тіграна Карапетяна, Європейська програма навчання у сфері прав людини для представників юридичних професій сприяє країнам-членам Ради Європи в імплементації на національному рівні положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод відповідно до Рекомендації Комітету міністрів № 4 (2004), Брайтонської декларації (2012) та Резолюції ПАРС 1982 (2014) [4].

Крім того, громадською організацією Центр демократії та верховенства права (CEDEM) щорічно проводиться професійна навчальна програма для юристів – Міжнародна літня школа медіаправа. Це навчальна програма для фахівців юридичних професій, які прагнуть отримати поглиблені знання з широкого кола питань, що стосуються, зокрема, свободи слова та інформації, діяльності засобів масової інформації, захисту честі, гідності та ділової репутації, захисту приватного життя людини, регулювання телерадіомовлення. Особлива увага в навчальній програмі приділяється європейським стандартам у галузі медіаправа, зокрема Європейській конвенції з прав людини та практиці Європейського суду з прав людини [5].

З урахуванням поставленої мети – інтеграції вищої юридичної освіти в європейський та світовий освітній простір – гостро постає проблема володіння юристами іноземними мовами (на нашу думку, як мінімум двома). Проте в недалекому майбутньому ця проблема, очевидно, зникне, тому що, як зазначено у п. 19 ч. 4 «Стратегічні індикатори реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, 75% випускників загальноосвітніх навчальних закладів володітимуть щонайменше двома іноземними мовами, що підтверджуватиметься міжнародними сертифікатами [6].

Що стосується підготовки юристів-правоохоронців, сьогодні це питання набуло особливої актуальності. Ефективне виконання правоохоронними органами покладених на них завдань залежить від того, наскільки кваліфікованим юристом є правоохоронець.

Реформування Міністерства внутрішніх справ України, що зараз триває в країні, та ухвалення Закону України «Про Національну поліцію» [7] висувають високі вимоги до підготовки юристів-правоохоронців. Відомча освіта МВС України є невід’ємною складовою частиною підготовки поліцейських кадрів. Своєю чергою, реформування системи підготовки кадрів – важлива умова виконання поліцією своїх функцій.

З огляду на це, головною метою розвитку галузевої освіти є забезпечення високої якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ з оптимальними витратами на основі попереднього досвіду освітньої системи МВС України, насамперед вищої школи та її науково-педагогічного потенціалу. Державна політика в цій сфері здійснюється на основі Концепції розвитку системи освіти МВС України та Програми реформування системи освіти МВС України [8].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р щодо питання реформування органів внутрішніх справ України схвалено Концепцію першочергових заходів рефор-

мування системи Міністерства внутрішніх справ, якою передбачено упровадження сучасної європейської моделі освіти, ступеневої підготовки працівників органів внутрішніх справ та оптимізації мережі підпорядкованих МВС навчальних закладів з дотриманням принципу їх регіонального та пропорційного розміщення [9].

Сьогодні особливої актуальності набуває питання щодо підвищення якості підготовки фахівців для МВС України, забезпечення їх готовності до кваліфікованих дій. Реалізація таких завдань може бути значно ефективнішою за умов узагальнення та використання досвіду діяльності поліції різних держав, адаптації цього досвіду на національних рівнях, постійної взаємодії у запровадженні новачій у підготовці правоохоронців [10].

Отже, підґрунтям для підготовки юристів-правоохоронців має стати досвід підготовки поліцейських інших країн світу, європейська модель вищої освіти в підготовці фахівців системи ОВС, інноваційні методики викладання.

Професійна діяльність працівників поліції здійснюється здебільшого в складних умовах, пов'язаних із затриманням злочинців, застосуванням зброї, забезпеченням громадського порядку та ін. Тому до основних завдань професійної підготовки юристів-правоохоронців можемо віднести:

1) оволодіння знаннями та спеціальними навичками для виконання службових обов'язків з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю та інших оперативно-службових завдань;

2) підвищення професіоналізму працівників органів внутрішніх справ шляхом удосконалення спеціальних навичок;

3) зміцнення зв'язків із населенням, забезпечення працівниками поліції охорони прав людини під час виконання ними службових обов'язків, підвищення рівня загальної культури рядового та начальницького складу;

4) розвинення у працівників органів внутрішніх справ особистих високоморальних якостей, патріотизму, відповідальності, здібностей до ініціативних дій, сумлінного виконання професійного обов'язку.

Особливе місце в процесі підготовки юристів-правоохоронців має бути відведено професійній підготовці працівників органів внутрішніх справ, діяльність яких пов'язана з охороною громадського порядку в сільській місцевості.

Сьогодні одним із напрямів реформування органів внутрішніх справ є організація нової системи охорони громадського порядку в невеликих містах та сільській місцевості [11].

Зміст охорони громадського порядку в сільській місцевості полягає в безпосередньому забезпеченні та створенні відповідних умов на території певної адміністративної одиниці. Завдання працівників органів внутрішніх справ, діяльність яких пов'язана з охороною громадського порядку в сільській місцевості, – це насамперед попередження та профілактика злочинів, виконання поставлених завдань щодо забезпечення громадського порядку на адміністративній ділянці. У сільській місцевості ці завдання покладено на дільничного інспектора поліції як єдиного представника органів внутрішніх справ. Отже, саме належний рівень професійної підготовки дільничних інспекторів поліції є запорукою виконання покладених на них завдань, зокрема й щодо охорони громадського порядку в сільській місцевості.

Так, у рамках розпочатого минулого року Львівського пілотного проекту, який підготовлений та здійснюється Харківською правозахисною групою, Центром досліджень правоохоронної діяльності (м. Київ), низкою львівських громадських організацій у співробітництві з МВС, головним управлінням МВС у Львівській області, Консультативною місією ЄС за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», було визначено, що саме на дільничного інспектора покладено виконання більшості заходів community policing – функцій поліційної діяльності, спрямованої на забезпечення безпеки громади. Це передбачає проведення тренінгів та навчання дільничних інспекторів основам такої діяльності із залученням іноземних та українських фахівців. Основне завдання експерименту в частині роботи дільничних інспекторів – це навчити їх правильно забезпечувати безпеку громади на основі досвіду іноземних правоохоронців [11].

Дільничний інспектор поліції передусім повинен вміти належним чином організувати виконання своїх обов'язків, зокрема вивчити та оцінити оперативну обстановку, визначити головне в роботі, правильно спланувати і вибрати найбільш ефективні форми її здійснення. Це, своєю чергою, передбачає накопичення інформації про оперативну обстановку на території селища, її вивчення та оцінку. З метою підвищення ефективності праці та раціонального використання службового часу працівник ОВС повинен володіти оперативною інформацією про стан справ на території селища, добре знати його територію, особливості, систему доріг та ліній зв'язку, розташування та роботу підприємств, аптек, лікарень та інших місць, де є які-небудь елементи обігу наркотичних засобів, порядок і стан їх охорони; місця стоянок автомобілів та транспортних засобів, а також усі населені пункти, фермерські господарства, лісові масиви, місця зростання дикорослих і культурних нарковмісних рослин. Крім того, у своїй роботі він має враховувати характер зайнятості населення, його етнічний склад, місцеві звичаї, традиції, кількість і характер розкритих і нерозкритих злочинів, учинених на території селища,

обставини, які сприяють їх учиненню; осіб, поведінка яких контролюється поліцією відповідно до закону та встановленими щодо них обмеженнями; прикмети осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, і розшукуваних злочинців, відомості про потерпілих, викрадених речах; місця концентрації антигромадського елементу, а також місця, де найчастіше допускаються порушення громадського порядку та вчиняються злочини; обставини, що сприяють даним кримінальним проявам; сили і засоби, які повинні використовуватися для попередження, припинення та розкриття злочинів, зміцнення правопорядку

Працівник органів внутрішніх справ має не тільки добре знати джерела інформації, а й вміло, професійно грамотно їх використовувати, давати правильну оцінку інформації, що надійшла, робити з неї потрібні висновки. Він повинен уміти не тільки накопичувати численну й різноманітну інформацію, але й аналізувати її для подальшого практичного застосування.

Успішне вирішення завдань із профілактики правопорушень можливе за умови, коли працівник ОВС кваліфіковано здійснює підбір, оформлення та подальшу роботу з позаштатними співробітниками, вміло взаємодіє з громадськими формуваннями [12].

Варто констатувати, що сьогодні керівництво МВС зосереджує значну увагу на практичному спрямуванні фахової підготовки правоохоронців, засвоєнні ними цінностей демократичного суспільства та готовності забезпечити безпеку громадян, суспільства та держави. Сучасна підготовка юристів-правоохоронців базується на загальнолюдських цінностях, принципах гуманізму та демократії, поваги до прав і свобод людини.

Висновки. З огляду на викладене вище, можемо стверджувати, що успіх у роботі працівників органів внутрішніх справ, діяльність яких пов'язана з охороною громадського порядку в сільській місцевості, прямо залежить від належної професійної підготовки, тобто тієї юридичної освіти, яку вони отримали в процесі навчання у вищому навчальному закладі. Тобто саме якісна юридична освіта юриста-правоохоронця є запорукою його подальшої успішної професійної кар'єри. Зміст і якість сучасної юридичної освіти мають відповідати потребам суспільства, що, своєю чергою, зумовлює необхідність її реформування й створення відповідних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37–38. – Ст. 2004.
2. Комісія АПУ з питань удосконалення юридичної освіти // Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uba.ua/ukr/UBA_Commission_on_improving_the_legal_education/.
3. Юросвіта проходить іспит практиків – результати круглого столу АПУ // Всеукраїнська громадська організація Асоціація правників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uba.ua/ukr/news/4363/>.
4. Human Rights Education for Legal Professionals // Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://help.ppa.coe.int/>.
5. Міжнародна літня школа медіа права // Центр демократії та верховенства права (CEDEM) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medialaw.org.ua/what-we-do/osvita/mizhnarodna-litnya-shkola-media-prava/>.
6. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
8. Рудий Н. Я. Реформування відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ України як складова політики національної безпеки у правоохоронній сфері [Електронний ресурс] / Н. Я. Рудий // Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність». – 2015. – 3 лют. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://police-reform.org/index.php?id=1422997184>.
9. Питання реформування органів внутрішніх справ України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовт. 2014 р. № 1118-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1118-2014-%D1%80>.
10. Питання підготовки кадрів для правоохоронних органів обговорили на конференції у ДЮІ // Офіц. веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. – 2016. – 13 трав. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mvs.gov.ua/ua/news/1261_Pitannya_pidgotovki_kadriv_dlya_pravooohoronnih_organiv_obgovorili_na_konferencii_u_DYUI.htm.
11. Реформа міліції в дії // Дзеркало тижня. Україна. – 2015. – № 22. – 19 черв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/LAW/reforma-miliciyi-v-diyi-.html>.
12. Мельник В. І. Деякі аспекти охорони громадянського порядку в селищі / В. І. Мельник // Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 10–11 жовт. 2014 р.). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 128–132.